

BAKA ISTVÁN

„Önmagáért való” költészet

Sohasem szerettem a titok nélküli költészetet, és nem csak azért, mert vonzódok a misztikumhoz. Inkább azért, mert a mindent kimondó, titoktalan „közéleti” verseket mindig hamisaknak éreztem, még akkor is – iljabb korban –, amikor még hittem a szerzőiket lelkesítő (?) eszmékben. Ma már tudom, s egy versemben le is írtam, hogy „az Eszme egérfogóban szalonna”, de ezekkel a „valóságfeltáró”, nemes eszméket hirdető, egyértelmű és egyirányú költeményekkel naivabb korban se tudtam megbarátkozni. Mert mindent azért ezek se mondtak ki, sőt az „eszmei alapozás” a hazugság ingatag talaján próbálta megtartani a valószerű, csak éppen nem valóságos építményt, s a valóságról magáról már akkor is többet mondott nekem egy titokzatos értelmű Rilke- vagy Pilinszky-sor, mint..., de ne bántsuk még az élő holtakat sem!

Vlagyimir Kornyilov versei titoktalanok, egyértelműek és egyirányúak („odnohodovije” – a költő szavával), mégsem idegenkedem tőlük, és bár az igazat akarják mondani a való képeivel, mégis igazak, hitelesek, s örömmel fordítottam őket. Pedig hát ez – első pillantásra – nem más, mint a szovjet közéleti líra egyszerű megfordítása: ami eddig lehérvolt, az most fekete, s ami vörös, az még feketébb. De az első pillantás mindig kancsal, aki e látszólag egyszerű versek mélyére néz, meglátja a mindent-kimondást belső kényszerként átélő, vívódásaiban a valóság képeit félelmetes látomásokká növesztő, mondandójától szinte fuldokló költői személyiséget, amely hitelét önmagából nyeri, s ez a hitel hitelesíti igazságait (s nem fordítva, mint a vélt igazságok hirdetői hitték).

A „Pogogyinka” című vers a „köz nevében” ketrecre zárt kísérleti célokra tartott kutyák kínjait idézve mond dühös ítéletet a korról, amely népeket zárt – kísérleti célból – vasketrecre. „Az út” a házmesteri szerepbe kényszerített Andrej Platonov alakját felvillantva számol le a fiatal költő önhitt illúzióival. Az „Eső” a Cserobil utáni világ kegyetlenül őszinte képe – ebben a világban az a legmegrendítőbb, hogy „az esőben nem sétálnak többé gyerekek” –, s ez az egyszerű kép valóban hatásosabb, mint a Hirosimáról írt szörnyűségfeltárók szavai, mert benne van a saját hatalmában megrendült hitű ember végső kiábrándulása:

Esik az eső – időnk lepergett.
De miért is élnék még tovább?!
Elmegyünk hát lassan és a gyermek
Ablakhoz támasztja homlokát.

E kiábrándulás keserűségét – az általam fordítottak közül – egyetlen vers, a „Zene önmagáért” próbálja feloldani. Az éjszakai elektricskán utazó dzsesszbanda muzsikája azért válik „közérdekűvé”, mert önmagáért való, mint ahogy – továbbgondolva a költő szavait – önmagukért születnek az igazi versek is, mert csak így lehetnek mentesek minden hazugságtól, s így és ezáltal válhatnak fontossá mások számára. Az a fajta politikai költészet is „önmagáért való”, amelyet Kornyilov művel. S ezért juthat el mindannyiunkhoz.

VLAGYIMIR KORNYILOV

Az út

Negyven év múltán

Haszontalan műzsák megunt,
Kitett porontyát:
Naponta a LITINSZTYITUT
Unalma rongált.

Rögeszmék garmadája dől
Rossz verssorokból...
S a házmester havat söpör
Az ablakon túl.

Oly girhes és beteg szegény,
Görnyedt a háta...
De a pokolba véle – én
Köpök bajára.

... Ha tudtam volna, hogy csak azt
A munkát kapja,
Folyóiratokat nem ad
A népek atyja,

A kor prózája tán fakóbb
Lett volna menten...
S a felsöpört udvar ragyog
Tisztán szememben.

... Másokra fittyet hányva, én
Magam figyeltem,
De végül mégiscsak elért
A sorsa engem.

Költő vagyok – akármilyen,
S nem tréfa – mégis
Hómunkás lettem életem
Végére én is.

Irigye nem akad soha
Az életünknek.
Őt a tüdőbaj, engem a
Pajzsmirigy öl meg.

... Rég elfogadtam sorsomat,
Nem hajlok meg,
De, Andrej Platonov, maga
Előtt vezeklek.

S bocsássa meg éltem delén,
Hogy negyven éve
Éretlen ifjonc voltam én,
Ki, mit sem értve,

Gógös volt s érzéketlen, unt
Szemmel csak nézte,
Árnyként ön mellett hogy vonult
A szenvedése.

ESŐ

A fenyőn, a nyíren és a hárszon
Gonosz szándékú eső pereg.
Ifjú, felnőtt – mindegyiket szánom,
És új módon a gyermekeket.

Éltünk ennél gyilkosabb időben,
Lelkünk Csernobiltól sem remeg...
De a szívem fáj, hogy az esőben
Nem sétálnak többé gyerekek.

Magam is, csuklya alól kinézve,
Gyűjtöttem kezembe az esőt,
S azt hittem, ha megöntöz, az égbe,
Egészen a felhőkig nővök.

Mit tettünk mi ezzel a világgal,
Hogy a zápor átokként szakad,
És akár a tömlőcbe – lakásba
Zárjuk a vidám gyerekhadat.

Elhittük magunknak, hogy ez így jó,
Hogy minden az ölünkbe potyog,
Ravaszabbak voltunk, mint a kígyó,
S mint a gyermek, gyámoltalanok.

Esik az eső – időnk lepergett.
De miért is élnénk még tovább?!
Elmegyünk hát lassan, és a gyermek
Ablakhoz támasztja homlokát.

Pogogyinka

A Pogogyinka utcán, hol – mi más? –
A köz nevében állnak ketrecek,
Növendékiákat ráz a vonítás,
Amíg a hajnal nem dereng.

A csendes kórház-utcán baktatok,
Nyugodt az őszi éjszaka,
S hallok – a foglyok orrába csapott
Megint a baj szúrós szaga.

Az ugatás hol élesebb, hol
Tompább, de végleg el nem ül,
S – ördög vigye! – csak kívülem szól,
Vagy tán énbennem is, belül?

S a kutyaként megértve, mintha
Vaserdő volna rejtekem,
Sírok, keservesen vonítva,
És mardosom a ketreecem.

Nem győzik meg soha az érvek
 A szívet, néki mit sem ér,
 Hogy nem az eszköz itt a lényeg,
 Hanem – mi oly nemes – a cél.

De mily kiúttalan, mily árva
 Lett minden, elfogyott erőd,
 S a tökéletlenség világa
 Körülvesz – s nem kapsz levegőt.

Zene önmagáért

Akárha egymást hívná
 A bendzsó és a zord
 Bőgő – az elektricskán
 Éjjéli dzsessz robog.

Bendzsó a trombitával
 S a dobbal összeállt –
 A banda önmagának
 Magáról kornyikált.

Nincs is nagyobb ajándék,
 Boldogság édesebb,
 Mint e zene magáért
 Az alvó táj felett.

... Zene az éjszakában,
 Értelmet nem lelek
 Benned – ezért is áldlak
 Ezerszer tégedet.

Akármi légy – művészeti,
 Talaj vagy sors szava,
 Nincs benned semmi vétek,
 Öncélú muzsika.

Csak lendület, szabadság,
Lélekvilágító –
És semmi gond, hazugság,
Se prédikáció!

... A lelkem összerezzen,
Megborzongok bele,
Gyónás ez – végzetlen,
E zenéért-zene.

BAKA ISTVÁN fordításai

Csalán is van ott, hol málna

Csalán is van ott, hol málna –
micsoda gonosztett!
Egész ifjúságom átka
ez a két bokor lett.

Nincsen málna csalán nélkül,
külön nincs egyik se.
És a málna, míg feléd dül,
szintén mintha csipne.

Értelmem nemelve nyitját,
álmom szólt kísértve:
ez vagy rút igaztalanság,
vagy a vétkek vétke.

De most, annyi év letelte
után mindent értek:
hogy ez a természet rendje,
mit tükröz az élet.

S most a csalán és a málna,
águk összeérvén,
lelkem s eszem tanulsága.
Kár, hogy csak a végén.